В ОГЪНЯ

Най-добрите випускници на Сен Сир имали право да изберат мястото, където ще служат. Шарл дьо Гол също получил това право и пред него изникнал въпросът къде да започне службата си. С най-голям престиж по традиция се ползувала кавалерията, а на най-последно място, както навсякъде, стояла многострадалната пехота. И ето, колкото и да е странно на пръв поглед, младши лейтенантът избрал именно неблагодарната участ на пехотинец. Нещо повече, той решил да служи в същия 33-и пехотен полк в Арас, където прекарал войнишкото си обучение. Но с неочакваността на постъпките си Шарл дьо Гол ще предизвиква винаги учудване. Обаче неговото решение не било така необмислено, както изглеждало на пръв поглед. Ефектната кавалерия в епохата на масовата употреба на картечниците губела неизбежно своята минала слава, артилерията също се смятала във Франция един вид спомагателен род войска, а пехотата си оставала главната ударна сила, призвана да извърши онези велики подвизи, за които мечтаел Шарл дьо Гол. Съществували наистина и особено модерните флота и зараждащата се авиация. Но да се служи в тях се изисквала специална сложна подготовка.

Роден в Лил, свързан със Севера поради това, че оттам бил произходът на майка му и баба му, Дьо Гол обичал тези места и решил да служи там. По характер и по темперамент бил близък до традициите и духа на жителите от северните провинции, които рязко се отличавали от южняците. Шарл дьо Гол живеел под обаянието на историята на Франция, главно на военната история, а нали именно на север са ставали големи сражения, които той познавал така, като че сам е участвувал в тях. Бил убеден, че предстоящите в скоро време битки неизбежно ще се разразят там.

Най-после Шарл дьо Гол не можел да не знае, че за ко-

мандир на 33-и полк бил назначен Филип Петен, известен в армията не само с опърничавия си характер и с недоразуменията си с началството, което се отразявало на кариерата му, но и с критичното си отношение към официалната военна доктрина. Петен бил крайно консервативен. Не се съобразявал с новия закон за отделяне на църквата от държавата и открито насърчавал офицерите, които ходели на черква. Но все пак той успял да си спечели репутацията на умен, енергичен и взискателен командир, при когото може да се научи военният занаят.

И ето новоизлюпеният млад офицер, блестейки с новите си пагони, рапортува на своя полковник за пристигането си в мястото на службата. Двадесет и две годишният младши лейтенант с много висок ръст и с черни очи и петдесет и шестгодишният полковник, посрещнал го с ироничния поглед на посърналите си сини очи, за пръв път се изправят лице срещу лице. Въпр : и това тези хора, толкова различни по чин и възраст, откриват някаква взаимна близост. Съдбата на Дьо Гол ще бъде дълго време свързана с Петен...

Младият офицер, на когото предстояло много години да служи под началството на полковника, а после и на маршал Петен, ще изпитва голямо уважение към патрона си. Интересно е, че дори след позорния край на Петен, станал предател на Франция, Дьо Гол ще запази нещо от това чувство. В своите спомени той пише: „Моят първи полкови командир беше Петен, който ми откри цялото значение на таланта и изкуството на военачалника."

И така Дьо Гол започнал самостоятелния живот. Но не може да се каже, че неговото възпитание било завършило. Офицерската служба засилила и задълбочила някои черти на характера му. Професионалните военни са особен свят не само по отношение на нацията, но дори и по отношение на променливия състав на армията: наборниците — войниците и офицерите от резерва. По онова време кастовият дух бил изключително силен във френската армия, запазила в основни линии структурата и традициите на монархическата армия въпреки многократните опити на републиката да я демократизира. Докато ролята на църквата могла да бъде рязко ограничена, този институт на стария режим се оказал непоклатим. Армията официално изграждала своя живот въз основа на закон от 1832 г.,

приет при Луи-Филип. Дори след разобличенията в хода на „делото Драйфус" нищо не се изменило: армията си останала държава в държавата. На офицерите се внушавало презрение към цивилните, към депутатите, към парламента и дори към правителството. Това презрение странно се засилвало от факта, че военните нямали избирателни права и формално били извън политиката, в резултат на което още повече укрепвала своеобразната опозиция на офицерите към всичко гражданско. Не е трудно да се забележи до каква степен тази тенденция съвпаднала с антипарламентаризма на младия Дьо Гол.

Неговото положение на професионален командир, който издава заповеди и решава в крайни обстоятелства дори въпроса за живота и смъртта на подчинените си, прерогативите на дисциплината, която не допуска обсъждане на заповедите и изключва правото на дискусия от страна на подчинените — всичко това не можело да не засили авторитарните страни от характера на човека. А у Дьо Гол те и без това били вече твърде забележими. И по-рано трудно се сближавал с хората, но офицерската служба спомогнала за по-нататъшното приемане от негова страна на самотата като естествено явление. Военната служба особено силно деформира човека, като засилва у него високомерието, надменността и гордостта, ако той и преди това, както било в дадения случай, е предразположен към проявата на подобни качества.

Малкият чин и незначителната длъжност не пречели на Дьо Гол да се отнася към службата с изключително усърдие и сериозност. Подофицерите не обикнали педантичния млад командир. Те намирали, че Шарл дьо Гол с акуратността си само им пречел. Затова пък на началството се харесвала предаността му към служебния дълг. През 1913 г. полковник Петен му дал такава атестация: „От самото начало се прояви като достоен офицер, обещаващ твърде големи надежди за в бъдеще." Пак тогава Петен писал: „Много способен. Блестящо се прояви както в огневата подготовка, така и в учебните занятия."

През октомври 1913 г. Дьо Гол получава званието лейтенант. Както тогава, така и по-късно не угодничи на началниците си, а напротив, проявява свой характер. Наистина не става дума за някаква безразсъдна опърничавост. Достатъчно е да спомена един любопитен епизод. Веднъж полковник Петен провеждал занятие с младите офицери. Той им разказвал

за обсадата на Арас през 1654 г. и за маневрите на Конде, който притиснал кралските войски, обхождайки Роканкур. Неочаквано младият лейтенант дьо Гол прекъснал полковника: „Но Тюрен бил там и дал да се разбере това с гърма на своите оръдия. Арас бил спасен!“ Външно това изглеждало нетактично, но работата е там, че Петен отдавна се изказвал срещу официалната доктрина, която се базирала на движението, на щика и атаката, и отстоявал първостепенното значение на артилерийския огън. И затова на поклонника на артилерията не се сторила неприятна забележката (независимо от формата ѝ) за решаващата роля на оръдията. Младият офицер проявявал по такъв начин не само самоувереност, но и ловкост, да не говорим за познаването на военната история.

Умереният, еднообразен полкови живот не намалил интелектуалната любознателност на Дьо Гол. В неговата походна чанта можело да се видят екземпляри от списанието на Пеги „Двуседмични тетрадки“. У едни това предизвиквало недоумение, у други — подозрителност, защото Пеги, дори превърнал се в яростен националист, запазил репутацията си на чужд и опасен за армията човек. Не могли да му простят близостта със социалистите и особено участието му в „делото Драйфус“ на страната на противниците на армията. Дори сега продължавал в своето списание да печата обемистия роман „Жан Кристоф“ на антимилитариста Ромен Ролан. В буржоазните къщи на Арас, които лейтенант дьо Гол посещавал понякога, домакините се изненадвали, когато виждали в ръцете на офицера вестник „Тан“, напълно умерен и твърде буржоазен. Но тук и този вестник се смятал за „прекалено“ републикански. В избора на четиво Дьо Гол проявявал широта във възгледите си, явно необикновена за хората от неговия кръг. Но те можели да бъдат спокойни, защото след като прочел „Новата армия“ на Жан Жорес — великия анимилитарист и вожд на социалистическата партия, той си останал съвсем чужд на съдържащите се в тази книга планове за създаване на истинска народна армия, което можело да стане само в социалистическа Франция. Впрочем много неща в оригиналната книга на социалиста Жорес, там където той се обръща към историята, съвпадали с мислите на непоколебимия млад консерватор. Жорес пишел с възхищение за любимите герои на Дьо Гол, за легендарните пълководци Конде, Тюрен и Карно.

Появяването на книгата на Жорес „Новата армия“ през 1911 г. не било случайно. Големият антимилитарист се заловил за необичайната за него военна тема, защото тя здраво стояла в центъра на живота във Франция. Макар че конфликтът между Франция и Германия за Мароко бил някак си уреден, напрежението в отношенията между двете страни не само не отслабнало, но и от време на време още повече се засилвало. Балканите, където една след друга избухвали, както се казва сега, локални войни, се превърнали в барутен погреб на Европа. Тук всяка минута се очаквал взрив.

Така например през декември 1912 г. Европа се оказала на ръба на всеобща война. В това време войната на Сърбия, България и Гърция против Турция като че ли отивала към своя край. Константинопол бил застрашен и турците се съгласили на примирие. Но Австро-Унгария продължавала да извършва мобилизация. Ето защо Русия държала на границата си с Австрия огромни сили. Русите задържали във войската войниците, които вече били отслужили срока си, и забранили износа на коне. Франция до неотдавна се отнасяла сдържано към балканските конфликти, но възглавяващият по това време френското правителство Раймон Поанкаре, представител на кръговете, които решително водели нещата към война, изпитвал силно изкушение. Френските генерали му внушавали, че ако Австрия започне война против Русия в защита на Турция, а русите нападнат Берлин, ще се отвори пролука към Елзас и Лотарингия. Но този път здравият смисъл взел връх. Русия заявявала, че още не е готова. Не била готова и Франция.

По това време Франция имала под оръжие 480 000 души. Но германската армия наброявала 830 000. Разлика от 350 000! Що се отнася до подготвените резерви, и тук сравнението било не в полза на Франция. И все пак нейните управляващи кръгове се стремели към война. „Четиридесет години мир — това е прекалено много!“ — крещели шовинистите. Главният политически изразител на този курс Поанкаре през януари 1913 г. бил избран за президент на републиката. А никой не можел да го заподозре в миролюбие. Когато излезлият в оставка президент Фалиер напускал Елисейския дворец, някой го чул да казва: „Отстъпих мястo на войната.“

През март 1913 г. бил приет закон за увеличаване срока на военната служба във Франция от две на три години. По такъв

начин се надявали да намалят разликата в числеността на френската и германската армия. Но прилагането на новия закон щяло да увеличи френската армия само със 157 000 души. Разликата все пак си оставала твърде голяма. Разбира се, разчитали на съюзниците, на прочутия британски флот и особено на неизброимите човешки ресурси на Русия, на прославената твърдост и доблест на руския войник.

Уповавали се обаче най-вече на френската армия, по-точно, сляпо вярвали на командуващите я генерали, които заявявали, че това е най-добрата армия, напълно подготвена за войната до последното копче на последния войник. С една дума, повтаряло се тъкмо онова, което вече било наблюдавано в навечерието на Френско-пруската война. Всичко било забравено. И генералската каста, която напълно наследила най-архаичните от кралските и бонапартистките традиции, като пазела ревниво своите привилегии на ненамеса на гражданските власти в нейните работи, се възползувала от сляпото доверие. Порочността на основните принципи за започване на близката война правела впечатление на мнозина, но всяка критика само затвърдявала самоувереността на върхушката в армията.

А какво представлявала френската военна доктрина, обявена за абсолютно непогрешима? Тя се основавала върху решаващата роля на кадровата армия и върху пренебрежението към резервите, които трябвало да даде мобилизацията, т.е. към основната част на войските. Съвсем не се вземало под внимание, че предстояла война на небивало масови армии. През 1913 г. председателят на комитета на пехотните войски заявил: „Идеалът се състои в това да се започне кампанията без запасняците." По отношение на тактиката всичко се основавало върху теорията за настъпление на всяка цена, при всякакви условия. В регламента на полевата служба през 1913 г. съзнателно се игнорирала техниката на траншеите и изобщо използуването на местността за създаване на укрепени позиции. Що се отнася до военната техника, френската доктрина открито пренебрегвала нейните нововъведения, като ги смятала за много сложни. През 1909 г. представител на генералния щаб заявил, че липсата на тежка артилерия е благо за армията. В навечерието на войната артилерийските технически служби решително се съпротивявали на осъществяването на програмата за организиране на тежка артилерия. През 1910 г. команду-

ващият пехотните войски заявил, че картечниците са празна работа. За пренебрежението към авиацията вече се спомена...

Лейтенант Шарл дьо Гол сам виждал отделни пороци в политиката на генералния щаб. При това и полковник Петен, чийто авторитет за него бил по онова време неоспорим, критикувал генералния щаб за пренебрежението му към артилерията. Дори при толкова скромното си положение на младши офицер Дьо Гол можел да разбере някои тревожни обстоятелства. Той виждал, че бойната подготовка на войниците почти през цялата година се води на казармения плац и само две седмици в годината войските се обучават на полето, по време на маневри. Сами по себе си твърде ефектни външно, стройните колони на френските войски напомняли картина от далечното минало. Войниците и офицерите носели униформа, която почти не се била изменила от времето на Втората империя. Известните яркочервени панталони ще се окажат по-скоро великолепна мишена за германците и ще им дойде наум да ги сменят едва през време на войната. И на него не можело да не му мине през ума крилатата фраза, че отново най-добрата френска армия изостава с една война!

Но какво стрували тези тревожни съмнения на младия лейтенант в сравнение с възпитаната у него твърда вяра в мъдростта на генералитета? Навярно още много неща не е знаел. Но главното било да изпълни своя дълг при всякакви обстоятелства. Тогава той влагал съвсем определен смисъл в това скъпо за сърцето му понятие. Същността на войнския дълг е дисциплината, подчинението, сляпата вяра. Затова, както и преди, не само че не се страхувал от войната, но я очаквал с интуитивната надежда в създадената от въображението му особена, необикновена съдба на Франция, с нейния национален гений, във всемогъщото провидение, което ще пробуди у всички французи единна, несъкрушима воля за победа.

Уви, именно тук го терзаели особено тежки съмнения. Макар че националистическото движение не отслабвало и погребението на главатаря на „Лигата на патриотите" Пол Дерулед, умрял през януари 1914 г., да се превърнало в огромна шовинистична манифестация, случвали се и събития от съвсем друг род. Законът за тригодишната военна служба предизвикал силно протестно движение. В няколко града в демонстрациите участвували дори и войници, недоволни от това, че според

новия закон ще трябва да служат още една година. Мощният глас на Жорес, който протестирал против войната, гърмял над цяла Франция. И това не само че не подкопавало позициите на социалистите, но напротив — ги укрепвало. В изборите през пролетта на 1914 г. социалистите получили 1,5 млн. гласове и броят на техните представители в парламента нараснал от 72 на 102. Те решили да отговорят на войната с всеобща стачка при условие, че Интернационалът вземе решение за подобна стачка и в други страни, на първо място в Германия.

Шарл дьо Гол с тревога следи тези събития. Нима пред лицето на смъртната национална заплаха Франция ще се окаже разцепена? Това ще означава, че неговото твърдо убеждение в неизмеримото превъзходство на националната идея, на интересите на нацията над всички класови, идеологически, политически и религиозни разногласия — убеждение, което лежало в основата на целия светоглед на Дьо Гол, е погрешно! Нима нацията не е реалната движеща сила на историята, както смятал Дьо Гол, а просто наследство или отживелица на историята?

Но ето, настъпили събития, които единствено могли да дадат отговор на въпросите, разтревожили младия привърженик на абсолютното превъзходство и силата на националната идея. След убийството на австрийския ерцхерцог Франц-Фердинанд на 28 юни 1914 г. възникнала небивала общоевропейска криза, която на 3 август завършила с началото на Първата световна война. Случило се онова, което Дьо Гол изтълкувал като пълно потвърждение на правилността на неговата идея спрямо нацията като решаващ и определящ фактор на историята. Франция, която вече 40 години била терзана от вътрешни конфликти, само за няколко дни и дори часове се оказала единна! Дори социалистите, след като Жорес, единственият честен човек сред всички техни лидери, бил подло убит на 31 юли, незабавно станали патриоти. Възникнал „свещен съюз" на френските политически партии. Не се наложило дори, както се предполагало, да бъдат арестувани противниците на войната, включени предварително в тайния „списък Б". Впрочем социалистите в други страни, и преди всичко в Германия и Австрия, постъпили по същия начин и подкрепили своите империалистически правителства.

Ето как Дьо Гол описвал възникването на „свещения съюз":

„Достатъчно беше за Франция да извади меча си, за да се слеят в единство всички противоречиви страсти. От тълпа индивиди Франция се превърна в единен всесъкрушаващ порив. Всичко, което спомага за обединяването — патриотизъм, религиозна вяра, омраза към врага — изведнъж бе обхванато от всеобщ ентусиазъм. Същевременно се прояви безжизнеността на теориите, които като че ли възпират това обединяване. Не се намери нито една групировка, която да се обяви против мобилизацията. Нито един профсъюз и не помисли да попречи на националното дело със стачка. В парламента нито един глас не бе издигнат против военните кредити. Отклонилите се от военна служба, които, както официално се предполагаше, че ще възлязат на 13 на сто от наборниците, не достигнаха и 1,5 на сто. 350 000 доброволци обсаждаха мобилизационните пунктове. Французите, които живеят в чужбина, превземаха с щурм влакове и параходи, за да се присъединят към родината. Подозрителните, включени в „списък Б", молеха да бъдат изпратени в огъня. Подтиквани от чувството за дълг да участвуват във войната, от чужбина се явиха 3000 души, дезертирали в мирно време."

Да, така изглеждала Франция в началото на август 1914 година. Най-сетне нейният лик се оказал такъв, какъвто винаги го виждал в своето въображение Шарл дьо Гол. Няколко дни и дори може би няколко седмици искрен патриотичен подем вълнувал страната. Но той бил предизвикан не толкова от мистичния порив, ярко описан от Дьо Гол, колкото от други напълно реални причини. Присъединяването на социалистите към „свещения съюз" било логичен резултат от опортюнистичното израждане на II Интернационал, а масовата патриотична психоза — естествено следствие от многогодишната националистическа пропаганда, възпламенявана от спомена за националното унижение през 1870 година. При това войната на пръв поглед като че носела отбранителен характер, тъй като непосредствено нападаща страна през август 1914 г. била все пак Германия, и то монархическа, юнкерско-пруска Германия, което давало повод да се говори за възобновяване на революционната война против феодализма. Французите още повече вярвали във високите и благородни цели на войната и в това, че им обещавали бърза и лека победа, като една разходка до Берлин под звуците на „Марсилезата". С една дума, в първите

дни на август 1914 г. те наистина с леко сърце отивали на война и войнишките им раници догоре били натъпкани с патриотична романтика, а Шарл дьо Гол имал в раницата си и маршалски жезъл — нали той не забравял за своята „щастлива звезда".

Доказва ли обаче националният подем през август 1914 г., че идеята за нацията е движещата сила на историята, че тя измества на втори план всички социални и политически конфликти и противоречия? В действителност войната в небивала степен ги изостряла и задълбочила. Самият Дьо Гол по-късно признава в мемоарите си, че Франция излязла от войната „разтърсена до основи в своята социална структура". Естествено мислите и чувствата на младия Дьо Гол, предизвикани от войната, неговите убеждения за висшата ценност на нацията не били съвсем безпочвени илюзии. Родината, нацията, патриотизмът — всички тези понятия съответствуват на реални явления. Идеята за родината не е лъжлива идея. Но това е ограничена идея, която далеч не обхваща цялата сложност на живота. Освен нея има и други, не по-малко реални и осезаеми фактори на историята. Но Шарл дьо Гол предпочитал да не забелязва тяхната много по-значителна роля.

Може би трагичните перипетии на световната война, които преобърнаха много привични представи и понятия в съзнанието на стотици милиони хора, повлияват и върху възгледите на Шарл дьо Гол? Да се опитаме да проследим неговия път през войната, който той преминал с чест и с достойнството на истински войник, приел върху себе си нелек дял от бедствията на великата трагедия. Тридесет години по-късно, като слушал разказа на племенницата си Женевиев за мъките ѝ в един от хитлеристките лагери на смъртта, почувствувал, че изпитанията на Първата световна война означавали за него нещо подобно...

Още в първите дни на войната лейтенант дьо Гол, който нямал още двадесет и четири години, получил бойно кръщение. Френското командуване, което не се съобразявало много със силите и намеренията на противника, както и със своите възможности, предприело, съгласно с по-рано разработения „план XVII", настъпление едновременно на няколко участъка от фронта по посока на Елзас, Лотарингия и Белгия. Първи батальон от 33-и полк на 2-ра пехотна дивизия, в състава на която влизал Дьо Гол, преминал белгийската граница и се

движел в района на Намюр. Той се озовал тъкмо в този участък на фронта, върху който се стоварил главният удар на германците. Влязъл в действие планът Шлифен, разработен още през 1905 г. и добре известен на френското командуване, което самоуверено го пренебрегвало. Германските армии нахлули в Белгия, за да проникнат оттам във Франция през най-удобния и слабо защитен участък на границата. Разгърнало се така нареченото „погранично сражение".

Лейтенант дьо Гол още не бил помирисал барут. Предстояло му за пръв път в живота си да види това, в което намирал призванието си — истинската война. Отначало всичко изглеждало като на маневри. После картината рязко се променила. В книгата си „Франция и нейната армия" Дьо Гол излага така впечатленията си от първия истински бой: „Внезапно огънят на противника става точен и съсредоточен. Градушката от куршуми и грохотът на топовните залпове се усилват всяка секунда. Тези, които още са оцелели, лягат, като се притискат към земята. Те лежат редом със стенещи ранени и безмълвни трупове. Външното спокойствие на офицерите, които искат да умрат прави, упорито стърчащите на отделни места щикове на пушки, тръби, които зоват за атака, отделни героични прибежки — всичко това тук няма никакво значение. Понякога ти се струва, че всичката доблест на света е безсилна пред огъня."

Дьо Гол се държи под огъня уверено, но само привидно. Високата фигура, толкова ефектна в параден строй, представлява много удобна мишена. Той получава първата си рана на 15 август 1914 г., когато заедно с батальона си защищава моста на река Мьоз при белгийския град Динан. Раната не е опасна, но достатъчно сериозна, за да го изпратят в болницата в Арас. През града от север към юг се движи гъст поток бежанци и войници. Германците настъпват успешно, отблъсквайки френските войски все по-навътре в страната. Събитията се развиват стремително. Фронтът се приближава неумолимо към Арас, намиращ се на пътя за Париж. Дьо Гол не иска да попадне в ръцете на германците още през първите седмици на войната. Напуска Арас и сам се отправя за Париж, за да излекува там раната си.

Германците вече наближават до предградията на Париж. На 2 септември правителството бяга в Бордо. Нима Париж

отново ще бъде обсаден както през 1870 година? Не е трудно да си представим настроението на Дьо Гол и на другите французи, които преди месец тръгвали на поход към Берлин. Прословутата френска военна доктрина и основаният върху нея „план XVII" рухнали още в първите седмици на войната. Нейното прилагане струвало на Франция допълнително половин милион убити. Франция била спасена само затова, че военното командуване се оказало принудено да действува в дух, съвсем противоположен на неговите предишни замисли. Била организирана отбрана и след кръвопролитно сражение на Марна германците били принудени да отстъпят. Макар че някои генерали, като Галиени, проявили смела инициатива, успехът при Марна не бил затвърден. И все пак тази грандиозна битка в много отношения предопределила изхода на войната. Франция могла да издържи изпитанията на първите седмици, защото на германското командуване се наложило да прехвърли големи сили от запад на изток за защита на Прусия от настъпващите руски войски. През 1944 г. генерал дьо Гол ще каже по този повод: „Когато през 1914 г. Германия и Австро-Унгария преминаха в настъпление, руското придвижване в Прусия значително спомогна за нашето възстановяване на Марна."

Първият боен опит не се забравя никога. За няколко седмици Дьо Гол забелязва много неща, които завинаги ще останат в паметта му. Между това здравето на лейтенанта се възстановява и три месеца след първото раняване се връща в строя. Неговият полк през това време се намира на фронта в Шампан. Сега главните бойни действия се преместват на източния фронт, където русите едва задържат натиска на германската армия. Френското командуване използува затишието на западния фронт през 1915 г., за да компенсира своята неподготвеност за войната чрез засилване на въоръжаването и чрез различни организационни мерки. Войната от маневрена се превръща в позиционна, армията се окопава. Провеждат се главно само операции от местно значение. Дьо Гол активно участвува в тях. През януари 1915 г. той е споменат в заповед до втора дивизия, което по традиция се смята във френската армия за голямо отличие, „за провеждане в крайно опасни условия на редица операции за разузнаване позициите на противника и за получаване на ценни сведения". Командуващият полка подполковник Кладел назначава сериозния и смел млад офицер за свой помощник.

В началото на март военните действия в Шампан се активизират. Французите предприемат няколко настъпателни операции. На 10 март при Менил ле-з-Юрл Дьо Гол е ранен за втори път. Едва през юли 1915 г. той успява да се върне в полка. На 13 септември го произвеждат капитан, а на 30 октомври го назначават за командир на 10-а рота.

В началото на 1916 г. германското командуване решило да пренесе центъра на бойните действия отново на западния фронт и да започне мощно настъпление срещу ключовия пункт на френската отбрана — Вердюн. Щурмът, командуван лично от кайзер Вилхелм II и престолонаследника, започнал на 22 февруари с артилерийска подготовка с невиждана мощ. Това бил ураганен огън. Френските войски не издържали и започнали да отстъпват. След петдневни ожесточени боеве германците напреднали седем километра.

В помощ на Вердюн бил хвърлен 1-ви армейски корпус, в който влизал 33-и полк. Капитан дьо Гол пристигнал през нощта с войниците си на камион при форт Дуомон, току-що превзет от германците. Настъпил точно онзи момент от сражението, когато и двете страни искат да си поемат дъх. Командирът на полка заповядал на Дьо Гол да организира смяната на войниците от предната линия с новопристигналите подкрепления. Той разположил ротата си до самия форт. Утрото на следващия мрачен ден, което осветило разораната от снарядите земя, покрита с много неприбрани трупове, въпреки очакванията не довело до възобновяване на боя. Почивката, през време на която капитан дьо Гол напрегнато очаквал атака, продължила 48 часа. Внезапно относителната тишина се сменила с адски трясък. Върху французите се изсипала лавина от огън и стомана. Загубите били ужасни, но преди да успеят да ги установят, германците минали в атака. Картечният огън на французите не можал да ги спре. Положението ставало отчаяно. Изведнъж се раздал вик: „Господин капитан, вижте, идват ни подкрепления!“ Дьо Гол се обърнал: това били германци, сменили островърхите си каски с плоски френски, взети от убитите. Остатъците от 10-а рота се оказали обкръжени. Дьо Гол се опитал да организира кръгова отбрана, но обръчът все повече се стеснявал. Тогава, събирайки шепата останали свои войници, той ги повел в атака на нож, за да пробият обкръжението. В момента на яростния ръкопашен бой капитанът

внезапно почувствувал силен удар, загубил съзнание и паднал на земята.

От френските линии видели унищожаването на остатъците от 10-а рота, видели падането на нейния командир. Полковник Будор съобщил всичко на семейството на Дьо Гол. За подвига си капитанът бил награден с ордена на Почетния легион. В заповедта, подписана от генерал Петен, който заедно с генерал Кастелиано ръководил отбраната на Вердюн, се казвало: „Капитан дьо Гол, ротен командир, известен с високите си интелектуални и морални качества, в момент, когато батальонът бил подложен на ожесточен обстрел и понасял големи загуби и когато противникът настъпвал срещу неговата рота от всички страни, вдигнал своите хора, повел ги в яростна атака и се завързал жесток ръкопашен бой. Това било единственото решение, което съответствувало на понятието войнишка чест. Той паднал в схватката. Той беше във всяко отношение несравним офицер."

„Онзи, когото смятат за умрял, ще живее повече от всички" — казват французите. Наистина Дьо Гол бил тежко ранен с нож в бедрото и в безсъзнание паднал в плен. Когато дошъл на себе си и отворил очи, видял, както разказвал после, сред заобикалящите го германци онези, с които се бил в неотдавнашната схватка.

Започнал плен, който продължил почти три години, по-точно — 32 месеца. През това време той бил по затвори и лагери в Щетин, Розенбург, Фридберг, Магдебург, Лудвигсхафен и Инголщат. От първия до последния ден на плена непрестанно го измъчвала мисълта да избяга, да се върне във Франция и да продължи да се сражава. Направил пет опита за бягство. Веднъж, добрал се до униформа на германски войник, той се преоблякъл и напуснал лагера. Но панталоните едва покривали коленете му, а ръкавите стигали само до лактите. Въпреки трагизма на положението можете да си представите комизма на тази картина. Естествено Дьо Гол привличал вниманието на всички и скоро бил върнат обратно в лагера. При друг случай успял да се добере до границата, но го заловили — високият му ръст отново го издал. Той обаче упорито продължавал да търси нови начини за бягство. Заедно с него пленник бил и известният летец Ролан Гаро, който през 1913 г. пръв прелетял Средиземно море. Двамата решили да изкопаят подземен из-

ход. Те копали дълго и упорито, но накрая се натъкнали на скала, освен това и германците открили изкопа. За това Шарл дьо Гол бил преместен в лагера за непоправими и „рецидивисти", т. е. за офицери, направили няколко опита за бягство. Това бил форт IX в Инголщат, в Бавария.

За активния човек няма нищо по-тежко от бездействието. Затова годините, прекарани в плен, за Дьо Гол били мрачни години. Но в известно отношение те се оказали твърде плодотворни. В лагерни условия, впрочем не твърде сурови, той живеел интензивен духовен живот, много размишлявал и четял всичко, което му попаднело под ръка. Когато нямало какво да чете, Дьо Гол повтарял наум произведения от класиците, древни и френски, които добре познавал. По германските вестници внимателно следял хода на войната и често си водел някакви записки. По-късно от тях се родила неговата първа книга „Смут в неприятелския лагер".

Пленниците разнообразявали, както можели, своя скучен живот не само с игра на карти, с песни и безкрайни разговори. Дьо Гол например редовно правел доклади за хода на военните действия, още повече че тези действия ставали все по-успешни за Франция. Оказалият се там бивш професор по история четял лекции. Пленените офицери устройвали дискусии за стратегията и тактиката, за опита от войната и за нейните възможни последици.

Между другарите по плен имало мнозина, с които Дьо Гол ще се срещa пак в бъдеще. Тук освен френски имало и английски и руски офицери. Между всички пленници изпъквал красивият, енергичен, дързък двадесет и три годишен руски офицер Тухачевски, който мечтаел само за бягство и за завръщане в родината. Дьо Гол често разговарял с него и го учил френски език. След много години ще си спомни за Тухачевски.

Що се отнася до самия Дьо Гол, той правел силно впечатление на другарите си по плен с необикновената си памет, с познаването на военната история, с ума си и със страстта си към четене. Не оставали скрити от тях, разбира се, и особеностите на характера му, безапелационният тон на неговите изказвания, стремежът му винаги да бъде прав, гордата му отчужденост, а понякога и надменност. Били му дали прякора Конетабъл, т. е. кралски главнокомандуващ. Странно нещо, разни хора, в различно време и при различни обстоятелства,

независимо едни от други го наричали така. В облика му е имало нещо, което го свързвало със странния образ на кралските военачалници.

Веднъж след поредната политическа дискусия един от пленените френски офицери, който преди войната бил преподавател в университета, се обърнал към Дьо Гол с въпрос. „Вие защо не се занимавате с политика?" „Ако не бях военен, би било възможно..." — отговорил Дьо Гол и добавил: „Единственото средство за формиране на политика е опитът." Характерно е, че още тогава той не изключвал за себе си възможността за политическа дейност.

Впрочем Дьо Гол съвсем не докрай изчерпал и военната си кариера. Той почувствувал особено остро това през ноември 1918 г., когато войната завършила с поражение за Германия и пленените се върнали по домовете си. Завърнал се във Франция, в Дордон, в семейното имение Ла Лижери. През пролетта на 1919 г. там се събрало цялото семейство. Тримата братя на Дьо Гол също воювали, били ранени, получили награди и всички останали живи. Рядка, щастлива съдба за френско семейство!

Участието на Шарл дьо Гол във войната е отбелязано с ордена на Почетния легион, с военен кръст, с три пъти споменаване на името му в заповед. Но той бил само капитан без всякаква длъжност, докато някои негови връстници били постигнали много повече във войската или в щабовете. Разбира се, не става дума за завист. Дьо Гол не сравнявал никога себе си с другите. Полагала му се особена съдба. Но годините, прекарани в плен, направили неговото участие във войната някак си непълноценно, той сякаш получил полууволнение. Затова капитанът бил мрачен и затворен повече от обикновено, сякаш бил измамен от съдбата.

Разбира се, с помощта на съюзниците и с цената на огромни загуби Франция все пак победила, като си върнала Елзас и Лотарингия. Но в какво положение се оказала самата тя? Той с болка сравнявал атмосферата на националистическия подем, предшествуващ 1914 г., когато духът на Пеги и Барес опиянявал съзнанието на младежта, с апатията и безразличието, царящи сега. „Свещеният съюз", който така радвал Дьо Гол през август 1914 г., се оказал ефимерен. Всички предишни конфликти, всички „безсмислени" разправии се възобновили през войната в небивало остра форма. Политическите интриги, задкулисните

машинации, лицемерието и лъжата на политиканите, оргията за печалби през войната — всичко това придобило в мрачната светлина на военните бедствия особено тягостен характер. Социалните противоречия през войната се изострили още повече въпреки клетвите на националистите за единство на нацията. През 1917 г. стачкували 300 000 работници. Най-тревожно било, че измъчената от войната армия се оказала пред прага на въстание. Работата стигнала до употребата на артилерия срещу въстаналите войници.

Дьо Гол писал в мемоарите си, че бил свидетел на това как Франция, „обезсилена от загуби и разрушения, разтърсена до основите на социалната си структура и извадена от моралното си равновесие, отново тръгвала с неуверена крачка срещу съдбата си, докато нейният режим, вземайки предишния си облик и отхвърляйки Клемансо, се отказвал от политиката на величие и се връщал към хаоса".

И в този „хаос" Дьо Гол намерил за себе си незначителното място на пехотен офицер в някакъв затънтен гарнизон, в армия, обречена на мир. „Войната е ужасна — казал веднъж Дьо Гол в частен разговор, — но мирът, трябва откровено да кажа, е толкова скучен." И тук му се открила неочаквана възможност да продължи войната, и при това войната против Германия. Полският генерал Йозеф Хелер набирал сред френските офицери доброволци за борба в редовете на полската армия против болшевиките. Но какво отношение е имало това към Германия? Отговор на този въпрос може да се намери, ако си представим сляпата ярост, с която френската буржоазия се беше отнесла към Великата октомврийска революция. Разбира се, за главното, т. е. за облигациите от заемите, пласирани от царска Русия във Франция, за загубените капиталовложения, за загубените руски пазари и т. н. предпочитали да говорят по-малко. А Дьо Гол изобщо с презрение се отнасял към икономическите и социалните въпроси. Ето защо дълбоката същност на явленията често се изплъзвала от погледа му. Нацията като някаква мистична общност на традиции, психология, мисли и чувства — това имал той предвид винаги.

И негодуванието против болшевиките се облякло изведнъж във възвишената форма на грижа за френските национални интереси. Нали болшевиките бяха тласнали Русия да сключи „сепаративен" мир и по този начин бяха нанесли „удар" на

съюзниците и преди всичко на Франция. Френският посланик в Русия Нуланс заявил през януари 1919 г., че с помощта на болшевиките Русия станала плячка на Германия, която тя неизбежно ще използува за подготовка на нова война против Франция.

В началото на 1919 г., когато Дьо Гол току-що се върнал от плен, такива изказвания се сливали в непрекъснат хор. Френската буржоазия би започнала с готовност открита война против Съветска Русия, ако не била съпротивата на народа. Точно по това време избухнало въстание на френските военни кораби в Одеса и трябвало да ги изтеглят оттам. Но френските управляващи кръгове се опитвали да използуват всички възможни средства за косвена интервенция. Затова именно се насърчавало набирането на офицери-доброволци за бялата полска армия. И за лайтмотив на антиболшевишката истерия служел тезисът, че болшевиките и Германия са неразривно свързани и следователно борбата против болшевиките е борба против Германия, борба за интересите на Франция. Дьо Гол би предпочел да воюва непосредствено с германците, но в близко време нямало изгледи за това, а неутолената му жажда за военна дейност била толкова голяма, че той решил да отиде на изток. Пол Мари дьо Ла Горс в изчерпателната си биография на генерал дьо Гол пише: „Антиболшевишката борба, в която Дьо Гол взел лично участие, му се струвало, че съответствува на националните интереси и традиционната политика на Франция. Религиозните му убеждения, социалната среда, семейните традиции можели само да затвърдят това негово решение."

През май 1919 г. той вече бил в Сийе льо Гийом, малко градче в департамента Сарт, където се намирала Пета полска егерска дивизия. Водел заниманията по тактика с полските офицери. След това заминал за Висла и там продължил да обучава полските офицери. Произвели го в чин майор от полската армия. Наистина във френската армия този чин бил недействителен и след завръщането си той отново бил капитан. Но в Полша като майор носел две звезди на баретата си, както във Франция бригадните генерали. Дьо Гол участвувал в бойните действия против Червената армия при Вилно и край Варшава, командувайки смесен пехотно-танков отред. Затова бил споменат в заповед на началника на френската военна мисия генерал Вейган. За своето престояване в Полша Дьо Гол на-

писал походни записки, поместени наскоро с псевдоним в списание „Ревю дьо Пари“. Жан Лакутюр, автор на една от биографиите на Дьо Гол, пише: „Това е доста банален и високомерен текст, където биенето на барабаните в стила на Дерулед се смесва с разсъжденията за славянската душа.“

През октомври 1921 г. Дьо Гол завършва кариерата си на наемен войник и се връща във Франция с полския кръст „Свети Венцлав“ на гърдите си. Така завършва тази, според израза на няколко негови биографи, „полска авантюра“ на Шарл дьо Гол. Сам той във „Военни мемоари“ посвещава само няколко думи на пребиваването си в Полша.